

Dávid Ferenc a szombatosság vádja alatt.

A „Magyar Történelmi Társulat“ „Erdély“ címmel nemrégben egy nagyszerű könyvet jelentetett meg. A könyvben Teleki miniszterelnöktől kezdve szóhoz jut az anyaország több illusztris, nagy fia. Tudásuk legjavát nyújtják az írók, egy minden vonatkozást felölelő képben s úgy adják át nekünk a könyvet, mint egy drága ajándékot a hazatérés megindító emlékére. Erdélyt mutatják be az erdélyieknek, az igazi Erdélyt s nem a külföldnek szánt propaganda portékát vagy a nekünk szóló 22 éves torzszülöttet. Olvasás közben az a határozott benyomásunk alakul ki, hogy a könyv minden szavát a jószándék, a higgadt megfontolás, körültekintő oknyomozás és szeretet szüli. És annál kellemetlenebbül érint az a néhány véletlen, vagy irányzott megjegyzés, mely a könyv egyik fejezetében Dávid Ferencről szól. Makkai László, ki tősgyökeres erdélyi, az erdélyrészi reformációt tárgyalván Dávid Ferencről ezeket mondja: *„Dávid Ferenc, a kolozsvári varga fia, az erdélyi kritikus, kétkedő, szenvedélyes igazságkereső szellemnek szinte jelképes jelentőségű képviselője. Előbb katolikus plébános, majd sorban luteránus, kálvinista, unitárius püspök, végül a szombatos szekta megalapítója és vértanúja.“* S hogy kétség ne maradjon bennünk aziránt, mintha tévedne, más formában is megismétli állítását, mondván: *„Dávid Ferenc vonta le a reformációnak legszélsőségesebb következtetéseit, megalapítva előbb az unitárius majd a szombatos felekezeteket.“* Makkai csak egyet felejtett ki, Dávid Ferencet *rajongónak* nevezni. Ezt azonban kipótolta Révész debreczeni református püspök, ki a magyar Biblia-fordítás emlékünnepe Dávid Ferencnek még német származását sem tudta megbocsátani. Nem is csodáljuk, mert Révész sem akkor nem bírta volna, sem most nem bírja el az idők szellemét. Elvakítja a jellegzetes ortodox gyűlölet.

Nekünk most nem lehet célunk a kis törvétekre felelni, sem elfogult embereket meggyőzni, mert ismerjük a falra hányt borsó meséjét. Azonban önmagunkra döbbenve kötelességünk múltunkat tisztán feltárni s nagyjainkat a történelmi megítélés méltó helyére emelni, hogy ezáltal adjuk meg a leghatásosabb feleletet. Dávid Ferenc szellemi nagysága jóformán még kiaknázatlan. Életkörülményei még unitárius olvasó közönségünk előtt sem eléggé ismereteseek. Csoda-e, ha az elfogultságtól nem teljesen mentes, más hitfelekezethez tartozó történetíró gyakran mellé fog az igazságnak. Kiáltó szükség van az unitárius történetírás teljes erejű kibontakozására. Fényt és még több fényt vetni a múltra, amely most még csak homályban dereng. Lelket és munkát kell kölcsönözni azoknak, akik ezt a nemes missziót vállalták és vállalják, hiszen múltunk megbecsülése önmagunk megbecsülését és emelkedett szellemiségét jelenti. János Zsigmond — hála P. Szentmártoni kitaró munkájának — a magyar történelem nagyjai sorában kezdi elfoglalni az őt megillető helyet. Most a „fejedelem papja“ következik. A régi dicsőség feltárása nemcsak a múlt köré fon babérkoszorút, hanem a kutató homlokára is.

Simén Dániel.

A Vasady-kódex eredete.

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban őrzött Vasady-kódexre vonatkozó eddigi kevés irodalom¹ még nem vizsgálta a kézirat eredetét. Kiegészítésképpen az alábbiakban ezzel foglalkozunk.

A kódex egyházi és világi énekeket tartalmaz az ellenreformáció korából. Az énekszerzők vallása, az egyes énekeknek protestáns énekes könyvekben való előfordulása, valamint a világi énekek határozottan bizonyítják, hogy a kézirat protestáns eredetű.

Szerzőjük vallásánál fogva protestáns eredetre vallanak az alábbi énekek:

A *Psalmvs 51* című zsoltár (78. b. l.) versfőiből: *Lvdvvicvs* olvasható ki. Ez a Ludovicus valószínűleg Szegedi Lajos,² aki 1525-ben krakói ösztöndíjas s 1564-ben kolozsvári magyar pap. Három év multán unitárius s a bibliafordító Heltainak munkatársa lett.

A *Josefnec Istoriaja* tárgyú hosszabb elbeszélő költemény (90. b. l.) szerzője az utolsó versszak tanúsága szerint: *nagy Bannjai Mattyas*. Erről a Nagy Bánkai Mátyásról, a nagyszombati protestáns gyülekezet papjáról vagy iskolamesteréről köztudomású volt, hogy üldözött, börtönfogságot is szenvedett protestáns.

A *Cantio Optima* című és *Siralmas Ennekom* kezdetű versnek (120. a. l.) a szerzője az utolsó versszak bizonyossága szerint Bornemissza Péter. Ez a vers Bornemissza legrégebb fennmaradt verse³ s ez az egyetlen világi tárgyú éneke.

¹ Erdélyi Pál: *Énekeskönyveink a XVI. és XVIII-ik században*, Budapest, 1899, 75. l.; Dézsi Lajos: *A Vasady-kódex*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1913, 14–27. l.; *Régi Magyar Költők Tára*, VIII., 21., 22., 435., 442., 449. l.; *Jegyzetek a Régi Magyar Költők Tára IV. kötetéhez*, 269. l.; *Jegyzetek a Régi Magyar Költők Tára VII. kötetéhez*, 349., 370–382., 402. l.; Honti János: *A Szilágyi és Hajmási monda szövegtörténete*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1930, 304–321. l.

² Régi Magyar Költők Tára. VIII., 442. l.

³ Kiadta Beöthy: *A Magy. Nemz. Irod. Tört. Ism. I.*, 241-ik l. és Szilágyi a Régi Magyar Költők Tárába, VII., 207. l.